

УДК 343.137.9

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ПОСТРАЖДАЛИХ,
СТАН ЯКИХ УНЕМОЖЛИВЛЮЄ (УСКЛАДНЮЄ) САМОСТІЙНУ ІНІЦІАЦІЮ КРИМІ-
НАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ**

**PROBLEM ISSUES OF PROTECTION OF THE INTERESTS OF VICTIMS WHOSE
CONDITION MAKES IT IMPOSSIBLE (DIFFICULT) TO INDEPENDENTLY INITIATE
CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE FORM OF PRIVATE PROSECUTION**

Тітко І.А.,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті викладено авторське бачення окремих питань захисту інтересів особи в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Висловлена авторська позиція стосовно наявних на сьогодні спірних питань доктринального та прикладного характеру. Запропоновано власне бачення вирішення існуючих проблем.

Ключові слова: приватний інтерес, приватні начала, диспозитивність, публічність, захист інтересів, приватне обвинувачення.

В статье изложено авторское видение отдельных вопросов защиты интересов лица в уголовном производстве частного обвинения. Высказана авторская позиция относительно существующих спорных вопросов доктринального и прикладного характера. Предложено собственное видение решения существующих проблем.

Ключевые слова: частный интерес, частные начала, диспозитивность, публичность, защита интересов, частное обвинение.

The article describes the author's view of individual issues of the protection the interests of person in criminal proceedings of private accusation. Position about matters of doctrine and practice was expressed by author. The possible ways of resolving of these problems were suggested.

Key words: private interest, private elements, optionality, publicity, protection of the interests, private accusation.

Кримінальне процесуальне законодавство України містить правило, яке на сьогодні не передбачає жодних нормативно-правових винятків: кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення може бути розпочато слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого (ч. 1 ст. 477 Кримінального процесуального кодексу України). Проте реальності життя переконливо доводять існування

випадків, коли потерпілий із тих чи інших об'єктивних причин не може висловити свою позицію тимчасово (соматична хвороба) або взагалі (психічна хвороба). Відтак абсолютно виправданою є постановка питання про надання іншим особам права ініціювати в інтересах потерпілого кримінальне провадження, що віднесене до числа здійснюваних у формі приватного обвинувачення.

Забігаючи наперед, зауважимо, що піднята нами проблема в значній мірі лежить у площині відродження окремих положень Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) 1960 р. Проте, перш ніж перейти до обговорення питання саме в такому руслі, спробуємо розглянути можливі шляхи його вирішення в рамках чинного кримінального процесуального законодавства.

На перший погляд так би мовити «панацеєю» в цьому питанні може послужити ч. 6 ст. 55 КПК України, відповідно до якої «якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливує подання нею відповідної заяви, положення частин першої – третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи». При цьому як сутнісний аналіз самого зазначеного положення, так і його системне тлумачення доводять, що воно не вирішує проблему захисту прав потерпілого в рамках проваджень у формі приватного обвинувачення.

Оскільки така складова гіпотези ч. 6 ст. 55 КПК України, як «якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи» не є актуальною для проваджень у формі приватного обвинувачення, оскільки ст. 477 КПК України не містить злочинів, наслідком яких є смерть особи, зосередимо увагу на другому елементі гіпотези зазначеної норми, зокрема випадку, коли «особа перебуває у стані, який унеможливує подання нею відповідної заяви». Відмітимо, що лінгвістична конструкція законодавчого припису не дає можливості дати однозначну відповідь на запитання, чи повинен бути такий стан результатом вчиненого злочину. При цьому казуїстичне моделювання ситуації надає можливість навести приклади як існування причинно-наслідкового зв'язку між вчиненням кримінального правопорушення та розглядом станом (наприклад, перебування особи в комі або розвиток у неї душевного захворювання внаслідок отримання тяжкого тілесного ушкодження¹), так і його відсутності (наприклад, недієздатність особи, яка не пов'язана з вчиненням кримінальним правопорушенням). Однак складнощі в застосуванні положення ч. 6 ст. 55 КПК України виявляються під час обох наведених варіантів.

Проблема полягає в тому, що якщо виходити із розуміння положення ч. 6 ст. 55 КПК як вимоги необхідності причинно-наслідкового зв'язку між кримінальним правопорушенням і станом, що унеможливує подання потерпілим заяви про злочин (а відтак розглядати наведений нами випадок перебування постраждалого в комі чи розвиток у нього душевної хвороби), то таке положення доволі складно застосувати саме в провадженнях приватного обвинувачення. Річ у тім, що необережне завдання тяжкого тілесного ушкодження (ст. 128 Кримінального кодексу України), ознаками якого є кома або душевна хвороба, входить до числа проваджень приватного обвинувачення лише за умови, що кримінальне правопорушення вчинене чоловіком (дружиною) потерпілого. Таким чином, за умови відсутності інших близьких родичів під час такої ситуації відповідно до ч. 6 ст. 55 КПК України право потерпілого розпочати кримінальне провадження приватного обвинувачення переходить до правопорушника (що є абсурдом).

Тепер розглянемо другий варіант розуміння ч. 6 ст. 55 КПК України, який не передбачає необхідності причинно-наслідкового зв'язку між станом потерпілого та кримінальним правопорушенням. Зокрема, саме таке розуміння пропонує один із коментарів до КПК України, де значиться: «Смерть особи має перебувати у безпосередньому причинному зв'язку із вчиненням кримінальним правопорушенням. <...> Стан, що унеможливує осо-

бисте подання особою відповідної заяви, може бути викликаний недієздатністю або обмеженою дієздатністю, фізичними вадами та іншими обставинами, що перешкоджають особі набути процесуального статусу потерпілого» [1, с. 180]. Такий підхід до розуміння ч. 6 ст. 55 КПК України наближує процесуальний статус близького родича в зазначеній ситуації до статусу законного представника особи (який у силу ч. 2 ст. 59 та ч. 5 ст. 44 КПК України користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, а відтак вправі ініціювати кримінальне провадження в порядку ст. 477 КПК України). Це у свою чергу дає можливість вказати на спільні для обох ситуацій проблеми, що виникають у разі вчинення кримінального правопорушення, провадження щодо якого здійснюється у формі приватного обвинувачення, стосовно осіб, які не можуть реалізувати своє право ініціювати початок кримінального провадження у зв'язку з нестачею процесуальної дієздатності (неповнолітні, недієздатні, обмежено дієздатні) або в силу особливостей фізіологічного стану. Зокрема, не зрозуміло, як захистити права потерпілого, якщо близький родич (законний представник), якому в такій ситуації надається право ініціювати початок кримінального провадження, з тих чи інших причин свідомо чи несвідомо ігнорує факти вчинення кримінального правопорушення стосовно особи, яка внаслідок малолітства, фізичних або психічних вад не може самостійно реалізувати своє право.

Таким чином, зважаючи на викладене, доходимо висновку, що з метою захисту інтересів осіб, які постраждали від кримінального правопорушення, провадження щодо якого здійснюється у формі приватного обвинувачення, але не можуть реалізувати своє право ініціювати початок кримінального провадження у зв'язку з нестачею процесуальної дієздатності (неповнолітні, недієздатні, обмежено дієздатні) або в силу особливостей фізіологічного стану, слід розглянути питання надання захисту з боку держави. Вважаємо, що в цьому аспекті цілком доречним буде згадати висловлювання Ю.М. Грошевого стосовно того, що інтерес громадянина повинен бути поставлений на рівень охорони публічного інтересу [2, с. 34].

Нагадаємо, що відповідно до ч. 3 ст. 27 КПК 1960 р. із загального правила про можливість порушення кримінальної справи приватного обвинувачення лише за скаргою потерпілого містилось три винятки, у яких ініціювати порушення кримінальної справи був вправі прокурор. Зокрема, до числа підстав, які давали прокурору право розпочати кримінальне переслідування, попередній кримінально-процесуальний закон відносив: 1) особливе громадське значення справи; 2) залежність потерпілого від обвинуваченого; 3) безпорадний стан потерпілого, який зумовлював неможливість захисту ним своїх інтересів. При цьому відмітимо, що, як вказується в спеціалізованих дослідженнях із цього питання, випадки використання прокурором описаного повноваження хоч і в незначному обсязі, але все ж мали місце на практиці, а саме: 0,7% – у зв'язку з особливим громадським значенням; 8% – у зв'язку з безпорадним станом потерпілого; 4% – у зв'язку із залежністю потерпілого від обвинуваченого [3, с. 168].

Зазначимо, що особливості використання ч. 3 ст. 27 КПК 1960 р. свого часу розглядалось нами в рамках окремої наукової статті [4], базові концепти якої (зокрема, у частині невідповідності окремих із названих підстав вимозі чіткості правового регулювання) і на сьогодні є актуальними. Водночас кардинальні зміни в законодавстві та новації в доктринальних підходах із цього питання все ж змушують переосмислити окремі з раніше озвучених нами позицій.

Насамперед відмітимо, що незмінною наша позиція залишилась щодо недоречності використання такої з раніше існуючих підстав для порушення кримінальної справи приватного обвинувачення прокурором без волевиявлення потерпілого як «особливе громадське значення». У цьому

¹ Відповідно до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6, кома та душевна хвороба є ознаками тяжкого тілесного ушкодження.

питанні ми розділяємо погляд дослідників, які обґрунтовували «недоцільність закріплення за прокурором повноваження розпочинати кримінальне провадження приватного обвинувачення без волевиявлення потерпілого, зважаючи на особливе громадське значення кримінального правопорушення». Показово, що саме такий шлях обрав правотворець Російської Федерації під час прийняття в 2001 р. нового кримінально-процесуального закону².

Наступною підставою, за наявності якої прокурор був вправі порушити кримінальну справу приватного обвинувачення, не чекаючи волевиявлення потерпілого, КПК 1960 р. називав «залежність потерпілого від обвинуваченого». Цей законодавчий припис, хоч і не викликав такого шквалу наукової критики за часів дії попереднього КПК, більше того, розцінювався окремими дослідниками як схвальний [5, с. 148], породжує деякі заперечення під час спроби його відродження в умовах КПК 2012 р. Зокрема, свого часу за результатами вивчення судової практики із цього питання нами вказувалось, що як «залежність потерпілого від обвинуваченого» в контексті ч. 3 ст. 27 КПК 1960 р. правозастосовниками розцінювались випадки проживання правопорушника та потерпілого на спільній житловій площі [6], насильство в сім'ї [7], родинні зв'язки ієрархічного характеру (батьки-діти), [8] матеріальна залежність [9] тощо [4, с. 198]. Враховуючи вказане, доволі логічним й обґрунтованим є підхід, викладений у роботі С.І. Перепелиці. Так, розглянувши наведені нами приклади практики застосування ч. 3 ст. 27 КПК України, автор вказує: «Врахування парадигми нового кримінального процесуального законодавства України доводить чужерідність для нього такого положення, як можливість прокурора розпочати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення без заяви потерпілого, враховуючи його залежність від обвинуваченого. <...> Новий КПК до критеріїв віднесення кримінальних правопорушень до числа тих, що переслідуються у формі приватного обвинувачення, включив наявність зв'язку між потерпілим і правопорушником. Тож надання прокурору права розпочинати кримінальне провадження за такою підставою, як залежність потерпілого від обвинуваченого (враховуючи, що така залежність на практиці в більшості випадків пов'язується з родинними зв'язками) по суті перекреслить ідею розробників КПК» [3, с. 87–88].

Відмову ж від такої підстави початку кримінального провадження приватного обвинувачення прокурором без заяви потерпілого, як «безпорадний стан потерпілого», на наш погляд, слід віднести до числа новацій, що не є виправданими. Саме закріплення за прокурором указанного повноваження надавало можливість в умовах дії КПК 1960 р. не лише «розривати замкнене коло», що виникає в ситуації вчинення законним представником щодо свого підопічного кримінального правопорушення, яке переслідують у формі приватного обвинувачення, а й забезпечувати захист інтересів осіб із різного роду вадами в разі недбалого виконання своїх обов'язків законними представниками. Крім того, якщо особливе громадське значення справи зумовлювало втручання державних органів у приватну сферу з метою захисту публічних інтересів (тобто інтересів широкого кола осіб), то безпорадність стану потерпілого як підстава для такого втручання спрямована на відстоювання приватних інтересів, але шляхом розширеного залучення державно-владних механізмів. До того ж, на відміну від категорії «особливе громадське значення», факт наявності безпорадного стану легше піддається обґрунтуванню за допомогою об'єктивних критеріїв [4, с. 198], що підтверджується судовою практикою часів

КПК 1960 р., яка відносила до числа критеріїв безпорадного стану, зокрема, такі: психічні вади [10], неповнолітність (малолітність) [11], похилий вік особи [12], інвалідність [13] тощо.

З урахуванням указанного, на наш погляд, доцільно частково відродити раніше існуючий інститут прокурорського втручання в провадження у формі приватного обвинувачення, надавши прокурору право у виключних випадках розпочинати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення без отримання заяви від постраждалої особи, зважаючи на безпорадність стану останньої³. Відмітимо, що норма такого змісту на сьогодні діє відповідно до кримінально-процесуальних законів цілої низки держав: Білорусії (ч. 5 ст. 26 КПК Республіки Білорусь), Казахстану (ч. 2 ст. 33 КПК Республіки Казахстан), Росії (ч. 4 ст. 20 КПК Російської Федерації), Узбекистану (ч. 1 ст. 325 КПК Республіка Узбекистан) та інших. Вважаємо, що це надасть реальну можливість вирішити вищеописану нами проблему вчинення кримінального правопорушення приватного обвинувачення законним представником стосовно свого підопічного, оскільки на законодавчому рівні буде попереджено можливість випадків переходу права розпочати кримінальне переслідування у формі приватного обвинувачення від жертви до правопорушника.

Поряд із цим сприйняття нашої пропозиції щодо включення публічного елемента в конструкцію проваджень приватного обвинувачення породжує «ланцюгову реакцію» та зобов'язує розглянути питання впливу такого включення на інші складові елементи інституту проваджень у формі приватного обвинувачення. Зокрема, ідеться про можливість потерпілого припинити кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення своїм рішенням про відмову від обвинувачення. Відмітимо, що відповідно до положень КПК 1960 р. початок провадження приватного обвинувачення за ініціативою прокурора фактично надавав такому провадженню всіх ознак публічності й виключав можливість потерпілого вирішувати подальший хід справи (ч. 3 ст. 27). При цьому аналіз чинного на сьогодні законодавства інших держав дає підстави зауважити на відсутність єдності у вирішенні зазначеного питання. Так, наприклад, відповідно до ч. 5 ст. 26 Республіки Білорусь у разі початку провадження приватного обвинувачення за ініціативою прокурора таке провадження не може бути закрито у зв'язку з примиренням потерпілого та правопорушника, тобто діє правило, аналогічне тому, що раніше існувало в Україні. Натомість КПК Російської Федерації передбачає, що вступ у кримінальне провадження прокурора не позбавляє сторони права на примирення (ч. 4 ст. 318).

На наш погляд, під час вирішення цього питання слід виходити з доктринального розуміння проваджень у формі приватного обвинувачення як кримінального процесуального інституту, спрямованого на забезпечення інтересів приватних учасників провадження, насамперед інтересів потерпілого. При цьому до числа таких інтересів слід відносити не лише можливість ініціювати початок кримінального переслідування, а й можливість скористатися дієвим і простим механізмом відшкодування завданої потерпілому шкоди, який на практиці реалізується шляхом «обміну» відмови потерпілого від обвинувачення на задоволення

² Хоча, наприклад, у КПК Республіки Білорусь збережено право прокурора порушувати кримінальні справи приватного обвинувачення без заяви потерпілої особи в разі, «якщо злочин зачіпає істотні інтереси держави або суспільства» (ч. 5 ст. 26).

³ Враховуючи загальну законодавчу тенденцію щодо скорочення сфери повноважень прокурора (скасування загального нагляду тощо), не виключаємо можливі заперечення щодо закріплення зазначених повноважень саме за прокурором. У ракурсі вказаного, безперечно, можна розглянути варіант іншого механізму вирішення цього питання: орган опіки та піклування в разі встановлення факту вчинення кримінального правопорушення приватного обвинувачення та бездіяльності законного представника звертається з відповідною заявою до правоохоронних органів, що й буде приводом до порушення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Однак, зважаючи на практику участі органів опіки та піклування в кримінальних провадженнях, непоодинокість випадків номінальної участі тощо, на наш погляд, більш дієвою в цьому ракурсі буде діяльність прокурора як суб'єкта, що апіорі діє у сфері кримінального судочинства.

його матеріальних претензій правопорушником. Можливо, описання реалізації цього виду правовідносин через образ своєрідного бартеру є в деякій мірі занадто прямолінійним, проте саме такий шлях прослідковується як у практиці правозастосування, так і в законодавчих підходах. З приводу останньої тези вкажемо, що на допустимість спрямування всіх важелів, які має потерпілий у провадженні приватного обвинувачення, саме на відшкодування завданої йому шкоди вказує і КПК, наголошуючи, що відшкодування шкоди потерпілому в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення може відбуватися як на підставі угоди про примирення, так і без неї (ст. 479).

Враховуючи вказане, вважаємо, що сприйняття концепції, відповідно до якої початок провадження приватного обвинувачення прокурором за власною ініціативою позбавляє потерпілого права в подальшому розпорядитися предметом обвинувачення далеко не в повній мірі, відповідає інтересам потерпілого. Подібна нормативна конструкція, з одного боку, захищає права потерпілого (прокурор починає провадження заради захисту прав потерпілого), а з іншого – істотно їх обмежує (потерпілий позбавляється простих та ефективних способів відшкодування завданої йому шкоди⁴). Отже, на нашу думку, початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за ініціативою прокурора не повинен позбавляти потерпілого права в подальшому припинити таке провадження своїм вольовим рішенням.

Розгляд піднятого питання, на наш погляд, буде неповним, якщо не дослідити його в дещо ширшому діапазоні. Зокрема, необхідно з'ясувати особливості забезпечення інтересів потерпілого в цілому в ситуації, коли провадження приватного обвинувачення розпочато за ініціативою іншого суб'єкта (законного представника, прокурора) без волевиявлення самого потерпілого. При цьому, на нашу думку, необхідно враховувати принаймні два чинники: а) тимчасовість чи постійність психо-фізіологічного стану потерпілого, що позбавляє його процесуальної дієздатності; б) причини, з яких провадження розпочато не з ініціативи законного представника, а з ініціативи прокурора.

Зокрема, якщо безпорадний стан особи носить тимчасовий характер (наприклад, стан коми), то безумовно після виходу із зазначеного стану потерпілий може повноцінно реалізовувати всі передбачені законодавством права, у тому числі стосовно вирішення долі провадження приватного обвинувачення. Однак у цьому ракурсі, на наш погляд, наукового осмислення вимагає другий абзац ч. 6 ст. 55 КПК України, де зазначено, що після того, як особа, яка перебувала в стані, що унеможлилював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого. Враховуючи вказане, виникає принаймні два питання: 1) як має вирішуватися

доля провадження приватного обвинувачення, якщо зазначена особа не подає заяву про залучення її до провадження як потерпілого; 2) які зміни відбуваються в процесуальному статусі родичів, які вступили в провадження як потерпілі, якщо зазначена особа подає заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Щодо першого питання слід вказати, що воно є аналогом ситуації початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення без заяви потерпілого, а відтак провадження підлягає закриттю. Що ж до зміни процесуального статусу близьких родичів або членів сім'ї, які з урахуванням тимчасової неспроможності особи реалізувати свої права, набули статусу потерпілого, закон не надає чіткої відповіді. Проте, на наш погляд, така ситуація не викликає особливих проблем і вимагає від особи, яка веде провадження, лише дотримання загальної вимоги стосовно документально підкріплення всіх статусних трансформацій, що відбуваються в рамках кримінального провадження. Вважаємо, що в цьому питанні цілком допустимим є застосування за аналогією ч. 5 ст. 66 КПК України: такі особи мають виключатися із числа потерпілих постановою слідчого або прокурора.

Дещо іншою є ситуація за умови перманентності безпорадного стану потерпілого (психічна хвороба, малолітство, довготривала кома тощо). На нашу думку, у такій ситуації як право ініціювати провадження у формі приватного обвинувачення, так і право відмовлятися від обвинувачення в повній мірі переходить до законного представника з урахуванням презумпції діяльності останнього в інтересах потерпілого.

При цьому, як було з'ясовано вище, практика не виключає випадки недбалого ставлення законних представників до своїх обов'язків або, більше того, вчинення ними протиправних дій щодо своїх підопічних. У таких випадках, як було нами обґрунтовано, доцільно відновити право прокурора розпочинати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення, але без позбавлення потерпілого можливості скористатися правом відмови від обвинувачення в подальшому. Разом із цим подібна конструкція має буди дещо уточнена, зважаючи на, з одного боку, недостатність процесуальної дієздатності в самого потерпілого, а з іншого – дискредитацію законного представника (свідченням чого буде виконання його функцій прокурором). Таким чином, на наш погляд, така концепція має бути доповнена механізмом «усунення дефекту законного представництва». Це можливо забезпечити, якщо покласти на прокурора поряд із повноваженням розпочати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення обов'язок відновити нормальне функціонування інституту законного представництва шляхом залучення як законного представника іншого близького родича або орган опіки та піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.] ; редкол.: В.Я. Тацій, О.В. Капліна, О.Г. Шило. – Х. : Право, 2013– . – Т. 1. – 2013. – 768 с.
2. Грошевой Ю.М. Прокуратура в системе «сдержек и противовесов» в разграничении и взаимодействии властей / Ю.М. Грошевой // Проблемы развития прокуратуры Украины в условиях становления демократичной правовой державы : матеріали республік. наук.-практ. конф. (26 грудня 1995 р.). – К., 1996. – С. 29–34.
3. Перепелиця С.І. Провадження у формі приватного обвинувачення: порівняльно-правове дослідження : [монографія] / С.І. Перепелиця. – Х. : Право, 2015. – 184 с.
4. Тітко І.А. Охорона приватних і публічних інтересів при порушенні кримінальної справи / І.А. Тітко // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 2 (65) – С. 192–201.
5. Бегма А.П. Порушення прокурором кримінальних справ приватного обвинувачення / А.П. Бегма // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 6. – С. 147–150.
6. Постанова Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 7 травня 2009 р. у справі № 1-125/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
7. Постанова Первомайського районного суду Автономної Республіки Крим від 10 березня 2010 р. у справі № 3-191/10/0115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

⁴ Безумовно, право на відшкодування шкоди в цій ситуації не втрачається та може бути реалізовано через інститут цивільного позову в кримінальному процесі. Проте такий шлях є значно складнішим і довготривалішим як із позиції прийняття рішення про розмір відшкодування, так і з позиції виконання такого судового рішення.

8. Постанова Таращанського районного суду Київської області від 24 березня 2010 р. у справі № 3– 387/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
9. Постанова Кам'янського районного суду Черкаської області від 23 червня 2007 р. у справі № 2-45/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
10. Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області від 21 серпня 2008 р. у справі № 1-29/08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
11. Постанова Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 19 січня 2010 р. у справі № 1-88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
12. Постанова Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 19 січня 2009 р. у справі № 1-127/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
13. Постанова Любешівського районного суду Волинської області від 20 березня 2007 р. у справі № 4-13/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.